

KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK “GASTRO DİPLOMASİ”: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ’NÜN GASTRO DİPLOMASİ ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

*Burak İŞÇİMEN**

Özet

Bu çalışmada yumuşak gücü meydana getiren unsurlardan kamu diplomasisi ve onun bir uygulama alanı olan kültürel diplomasisinin alt dalı olan gastro diplomasinin Yunus Emre Enstitüsü’nün faaliyetleri açısından incelenmiştir. Son yıllarda ortaya çıkan gastro diplomasinin Türk dış politikası açısından önemi ve Yunus Emre Enstitüsü’nün faaliyetlerinin öneminin vurgulanması, bu çalışmanın amacını teşkil etmektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle gastro diplomasi açıklanarak, kültürel diplomasi ve dış politikayla olan ilişkisi, Yunus Emre Enstitüsü’nün faaliyetleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gastro diplomasi, Türk Dış Politikası, Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Stratejisi, Yunus Emre Enstitüsü, Kamu Diplomasisi

“GASTRO DIPLOMACY” AS A TOOL OF PUBLIC DIPLOMACY: YUNUS EMRE INSTITUTE'S ACTIVITIES IN THE FIELD OF GASTRO DIPLOMACY

Abstract

In this study, public diplomacy and gastrodiplomacy, which is a sub-branch of cultural diplomacy, which is one of the elements that make up soft power, has been examined in terms of the activities of Yunus Emre Institute. The purpose of this study is to emphasize the importance of the Gastrodiplomacy in terms of Turkish foreign policy and the activities of Yunus Emre Enstitüsü. In this context, first of all, gastrodiplomacy was explained and its relationship with cultural diplomacy and foreign policy was tried to be explained through the activities of Yunus Emre Enstitüsü.

Key Words: Gastrodiplomacy, Turkish Foreign Diplomacy, Turkey’s Public Diplomacy Strategy, Yunus Emre Enstitüsü, Public Diplomacy

* Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi, Arda Meslek Yüksek Okulu, e-mail: burakiscimen@trakya.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5897-9421>

Giriş

İki binli yıllarda literatüre giren ve yeni yeni üzerinde faaliyet ve çalışmaların başladığı gastro diplomasi son dönemde devletlerin dış politikalarında kullandıkları kamu diplomasisinin bir ayağını oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi ülkelerin, diğer ülke halkları nezdinde tanınması ve bilinirliğinin sağlanmasını amaçlayarak, diğer ülke halklarının tercih ve yaklaşımları üzerinde etki kurmayı hedeflemesi olarak tanımlanmaktadır.¹ Kamu diplomasisi kavramını mucidi olan Edmund Gullion 1965 yılında literatüre kazandırdığı bu kavramı şöyle açıklamaktadır; “*kamuoyu davranışlarının dış politika oluşumunda ve yürütmesindeki etkisidir. Geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını kapsar.*”² Joseph Nye ‘ın 1990’da yayınlanan *Bound to Lead* kitabı ile literatüre kazandırıp, 2004’te yayınlanan *Soft Power* kitabıyla daha da derinlemesine ele aldığı “Yumuşak Güç/Soft Power” kavramı sonrası öne çıkan kamu diplomasisi, hükümetlerin yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmek için, yabancı ülke halklarıyla iletişim kurmak ve onları etkilemek için kullandığı bir araç olarak tanımlanmaktadır.³

Türk akademisyenlerden ise Ergün Köksoy’a göre kamu diplomasisi, hükümetlerin yabancı kamular nezdinde yürüttükleri; ülkelerinin fikirleri, idealleri, kurumları, kültürleri ve politikaları üzerinde anlayış oluşturmaya çalıştıkları iletişim süreçlerini kapsar şeklinde tanımlanmaktadır.⁴ Yine bir başka Türk akademisyen olan Abdullah Özkan’a ise kamu diplomasisi, ülkelerin çıkarları doğrultusunda oluşturdukları, başka ülke kamuoylarını etkilemeye, sempati oluşturmaya yönelik faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.⁵

Türk dış politikasında yumuşak güç uygulaması 1990’lı yıllarda gündeme gelmiş ve kamu diplomasisinin ilk kuruluşlarından biri olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı 1992 yılında kurulmuştur. Ancak 2010 yılında Türkiye’de kamu diplomasisi uygulamaları kurumsallaşmış ve 2010 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur.⁶ Dönemin T.C Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Başkanı İbrahim Kalın, “ Yeni Türk kamu diplomasisi Balkanlarda, Orta Doğu’da ve Kafkaslarda Türkiye’nin artan yumuşak gücü üzerine inşa edildiğini belirtmekte ve Türk kamu diplomasisinin görevini eski korkularının üstesinden gelen ve yeni bir kimlik inşa eden Türkiye’yi ve onun hikayesini tüm dünyaya anlatmak” olarak tarif etmektedir.”⁷ Temmuz 2018’de kurulan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’de Kamu Diplomasisi Başkanlığı başlığı altında faaliyet göstermeye başlamıştır.

Günümüzde kamu diplomasisi, kültürel diplomasi, bilimsel diplomasi, gastro diplomasi, vatandaş diplomasisi, müzik diplomasisi gibi birden çok alt dalı bulunmaktadır. Gastro diplomasi de Türkiye’nin kamu diplomasi araçları tarafından oldukça aktif bir şekilde kullanılan Türk dış politikasına entegre edilen yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidarı sonrası Türkiye’nin dış politikasında öne çıkan yumuşak güç ve kamu diplomasisi Türk Dış Politikasında kültürel etkileşim faaliyetlerine Dışişlerinin bünyesinde kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kurumlarla sürdürülmektedir. Daha sonraki süreçte bu kurumlar önce Başbakanlığa bağlanmış günümüzde ise Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu çalışmada hem Türkçe hem de uluslararası literatürde gastro diplomasi çalışmalarına yönelik artan ilgiye paralel olarak Türkiye’de gastro diplomasi incelemelerine katkı sunmayı hem de

¹ Vedat Demir, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s.14.

² Fatma Çalik Orhun, “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi Örneği: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı’nın Macaristan’daki Faaliyetleri ve Türkiye-Macaristan İlişkilerine Katkısı”, *Türk-Macar İlişkilerinin İzinde 20 Yıl Prof. Dr. Melek Çolak Armağanı*, Ed. Yücel Nmal, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020, s.430.

³ Joseph Nye, *Yumuşak Güç*, Çev: Rayhan İnan, BB101 Yayınevi, İstanbul 2017, s.151-167.

⁴ Ergün Köksoy, “Yeni Diplomatik Temsil Biçimi Olarak Marka Diplomasisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2016, s.245

⁵ Abdullah Özkan, “ ‘Ülke Markası’ İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü”, <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/5366/ulke-markasi-insasinda-kamu-diplomasisinin-stratejik-rolu> Erişim Tarihi:15.1.2021

⁶ Yumuşak Güç kavramı ve Türk dış politikasında yumuşak güçle ilgili genel bir bilgi için bkz. Tuba Çavuş, “Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kullanımı”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:’, Aralık 2012, ss.23-36.

⁷ Fırat Purtaş, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:7, Sayı:13, Kış 2013, s.6.

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

son dönemde Türkiye’nin dış politika çalışmalarında kamu diplomasisinde kullandığı gastro diplomasi uygulamalarını incelemeyi amaç edinmektedir. Ancak çalışmanın, daha önce yapılmış olan çalışmalardan en belirgin farkı ve katkısı iki şekilde ifade edilebilir. Birincisi, gastro diplomasiyle ilgili son dönemde akademik anlamda çalışmalara başlanmıyşsa da literatür oldukça zayıftır. İkinci olarak ise; oldukça yeni bir kavram olan gastro diplomasinin Türk dış politikası ve kültürel diplomasiyle ilintilendirilerek incelemeyi hedeflemektedir.

1. Lezzetli Diplomasi Yöntemi: Gastro diplomasi Nedir ?

Oldukça yeni bir kavram olan gastro diplomasi ilk kez Economist dergisinde 2002 yılında yayınlanan Tayland’ın “Global Thai” adını verdiği kamu diplomasisi kampanyasını anlatan, “Food as Ambassador” başlığıyla yazarı belirsiz bir makalede kullanılmışsa da, akademik anlamda kavramın kullanılması 2012 yılında Chapple-Sokol tarafından yayınlanan bir makale ile olmuştur. Bu tarihten sonra gastro diplomasi üzerinde çalışılan ve gittikçe artan bir literatür oluşmaya başlamıştır. Chapple-Sokol, gastro diplomasiyi, “culinary diplomacy” mutfak diplomasi olarak adlandırmakta ve kültürler arası etkileşim ve iş birliğini gerçekleştirmede enstrüman olarak yemeği ve yemek kültürünü kullanmak olarak tanımlanmaktadır.⁸ Rockower ise gastro diplomasiyi şöyle tanımlamaktadır; “*yabancı bir kültürün tadılabilen dokunulabilen, kamu diplomasisini içinde barınan kültürel diplomasi, mutfak diplomasi ve ülke markalama olarak ifade edilen şeklidir*”.⁹ Gastro diplomasiyi, müziğin kültürel diplomaside kullanılmasına benzeten Rockower, gastro diplomasinin de somut, duygusal ve gerçekliğin ötesinde bağlar kurmayı amaçladığının altını çizmektedir. Yine aynı yazarın ifadesiyle gastro diplomasi kalplerin ve zihinlerin kazanılması, akılcı bilgi yoluyla değil dolaylı duygusal bağlantılarla gerçekleşir ve kitlelerle iletişimi vurgular.

Gastro diplomasi’nin en kapsamlı ve güncel tanımını ise Soner tarafından yapılmıştır. Soner, “*gastro diplomasi, ulus markası, tanıtım ve ticaret boyutlarına ek olarak, toplumun sahip olduğu gıda ile bağlantılı kültürel donanımını diğer maddi ve manevi varlıkları ile birlikte, kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi üst başlığına uygun ülkenin dış politikası ile uyumlu, uluslararası halkla ilişkiler araçlarını kullanarak ulusun imaj ve itibarının yönetiminde kullanmaktadır*.”¹⁰

Yemek olgusunun çevresinde birden fazla sosyal algı ve pratiğin şekillendirilmesi bu olguyu sosyal ilişkilerin tesisi, geliştirilmesi ve belirleyicisi noktasında önemli bir misyon yüklemektedir. Kamu diplomasisi tarafından önemli bir enstrüman olarak kullanılan bu olgunun ilk farkına varan Asya ülkeleri olmuşsa da Türkiye’de 2000 yılında bu yana dış kamu diplomasisi alanında listeye almıştır. Türk Ticaret Bakanlığının 2004 yılında yürürlüğe koymuş olduğu “Turquality” devlet destekli tek markalaşma hareketi olmuş, markalaşma potansiyeli olan ürün gruplarına sahip firmalar desteklenmiştir. Yine Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı 2010 yılında Geleneksel Türk Mutfağı Kampanyası başlatmış, ve Türk hükümeti UNESCO nezdinde Türk mutfağına ait ürünlerin tescili sağlanmış ve böylelikle geleneksel Türk mutfak kültürünün tanıtımı, korunması ve yaygınlaştırılması konusunda önemli bir adım atılmıştır.¹¹

2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Yunus Emre Enstitüsü

2000li yıllarla birlikte bir yandan iki kutuplu dünya düzeninin son bulması diğer yandan küreselleşme ve iç politikada yaşanan değişim ile Türkiye’nin dış politikasında pro-aktif ve çok yönlü bir dış politika izlemesiyle sonuçlanmıştır.¹² Bu yeni sistemde diplomasinin içeriği kadar uygulayıcıları ve yöntemleri de değişmeye başlamıştır.¹³ Küreselleşmeyle birlikte küçülen dünyada

⁸ Sam Chapple-Sokol, “Culinary Diplomacy: Breaking Bread to Win Hearts and Minds”, *The Hauge Journal Of Diplomacy*, Vol:8, Issue:2, ss.161-183.

⁹ Paul S. Rockower, Paul S, “Recipes for Gastrodiplomacy”, *Place Branding and Diplomacy*, Vol:8, Nu:3, s.235.

¹⁰ Fikret Soner, *Uluslararası Halkla İlişkiler Çerçevesinde Oluşturulan Gastrodiplomasi Modeli: Türkiye İncelemesi ve Öneriler*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2020, s.71.

¹¹ Mustafa Aksoy İbrahim Çekiç, “Gastronominin Yumuşak Güç Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, 19. Ulusal Turizm Kongresi, Sağlık Turizmi 17-21 Ekim 2018 Bildiri Kitabı, s.724.

¹² Firat Pürtaş, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:7, Sayı:13, Kış 2013, s.2.

¹³ Fuat Keyman, “ Türk Dış Politikasında “Eksen” Tartışmaları: Küresel Kargaşa Çağında Proaktivizm”, *SETA Analiz*, <https://www.setav.org/turk-dis-politikasinda-eksen-tartismalari-kuresel-kargasa-caginda-realist-proaktivizm/> Erişim Tarihi: 02.01.2021

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

değişen kavramlardan biri de dış politika olmuştur. Ülkeler barış zamanlarında, dış politikaları doğrultusunda belirlemiş oldukları mesajları, yabancı ülke halkına doğru bir şekilde aktarabilmesi için stratejik bir iletişim faaliyeti olan kamu diplomasisi ayrıca birden fazla alt uygulamaları bulunmaktadır. Yabancı ülke halklarının, kendi ülke çıkarlarına hizmet edecek şekilde, sempati kazanmak için yürüttükleri iletişim araçlarının uygulayıcılarından biri de kültürel diplomasiyi kullanmaktadır.¹⁴ Devletler kendi vatandaşları-kurumları ile diğer ülke vatandaşları-kurumları arasındaki etkileşimi arttırmak ve pekiştirmek için kültürel diplomasiyi kullanmaktadır.¹⁵

Devletlerin yumuşak güç yaratmasında etkili araçlardan birisi olan kamu diplomasisi için dünya kamuoyunu etkilemek büyük önem arz etmektedir. Türkiye son zamanlarda önemli yumuşak güç uygulayıcısı kurumları açmaktadır ve bu kurumlardan biri de 2009 yılında faaliyetlerine başlayan, Türkiye’nin ilk kültür enstitüsü olan Yunus Emre Enstitüsü (YEE)’dir. Türk dış politikasının önemli bir kamu diplomasisi araçlarından biri olan YEE, Türkiye’nin tarihini, sanatını, dilini ve kültürünü dünya kamuoyuna tanıtmak ve ülkeler arası kültürel etkileşimleri kuvvetlendirerek işbirliği ve dostluk olanağını arttırmak amacıyla 2007 yılında kurulan Yunus Emre Vakfı’nın bünyesinde 2009 yılında kurulmuştur. YEE’nin Türkiye dışında 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Enstitü merkezleri Avrupa, Balkanlar ve Afrika kıtasında yoğunlaşmıştır.

Enstitünün amacı resmi internet adresinde “Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla kurulmuş bir kamu vakfıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶

2007 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan kanunla kuruluş amacı detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Bu kanuna göre Enstitünün kuruluş amaçları şu şekildedir:¹⁷

a) Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye’nin diğer ülkeler ile dostluğunu geliştirmek, kültürel alışverişini arttırmak için yurt dışında kültür merkezleri kurulmasını ve işletilmesini sağlamak.

b) Türkiye, kültürel mirası, Türk dili, kültürü ve sanatı konularında yurt dışında ücretli veya ücretsiz eğitim vermek veya verdirmek, bu alanlarda sertifika vermek, verilmesini sağlamak.

c) Türkiye, kültürel miras, Türk dili, kültürü ve sanatına ilişkin yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak için araştırmalar, etkinlikler yapmak veya yaptırmak, yurt içinde ve yurt dışındaki üniversite ve sivil toplum örgütleri, ilgili diğer gerçek ve tüzel kişiler ile ortak projeler yürütmek ve yazılı ve görsel medyada süreli veya süresiz yayınlar yapmak veya yaptırmak.

ç) Yurt dışında benzer kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak.

d) Yurt içi ve yurt dışında bu Kanunun amacını gerçekleştirmek için araştırma-geliştirme ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ve bilgi bankalarıyla iş birliği yapmak, toplanan bilgileri dünyanın istifadesine sunmak, tanıtma büroları, enstitü ve dokümantasyon merkezleri kurmak.

e) Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmaya ilişkin etkinlikler hakkında yurt içinde kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi, katılımın sağlanması ve yönlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak.

f) Bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek için; Vakfa ve kuruluşlarına sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerin katılımını sağlamak, kültür, sanat, eğitim alanlarında kurulmuş vakıflarla veya derneklerle iş birliği yapmak, bu alandaki akademik çalışmalara aynî veya malî destek sağlamak.

g) Türk dilinin, kültürünün ve sanatının tanıtımına ilişkin yarışmalar düzenlemek ve ödüller vermek.

ğ) Kültür merkezlerinin kurulmadığı yerlerde bu Kanunun amaçlarının gerçekleşmesi için yurt dışında faaliyet gösteren diğer kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte çalışmalar yürütmek

Kuruluş kanununda açıkça belirtildiği gibi Enstitü, Türk dilini ve kültürünü sanatını tanıtmak amacıyla kurulmuştur. Enstitünün temel işlevlerinden biri Türk dilini ve kültürünü tüm dünyada tanıtmaktır. Genel olarak Türkiye’nin kültürel ve dil tanıtımına yönelik konserler, resim sergileri,

¹⁴ Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2018, s. 190.

¹⁵ Gaye Aslı Sancar, *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul 2014, s.8-9.

¹⁶ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> Erşim Tarihi: 20.01.2020

¹⁷ Resmi Gazete, “Yunus Emre Vakfı Kanunu”, Tarih: 18.05.2007, Sayı:26526

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

tiyatro etkinlikleri, müzik buluşmaları kapsamında faaliyetlerde bulunmaktadır. Enstitü çalışma alanı olan Türk kültürünü, sanatını ve dilini uluslararası alanda tanıtmak için Türkoloji projesi çerçevesinde üniversitelerle iş birliği içerisinde.

T.C. Dışişleri Bakanlığı ile Yunus Emre Enstitüsü’nün “Yurtdışı Faaliyetleri Konusunda Çerçeve Antlaşması” olarak geçen protokol metninin birinci maddesinin birinci fıkrasında “T.C. Dışişleri Bakanlığı anayasal haklarına dayanarak dış ülkelerdeki kültür politikalarının uygulanmasında Yunus Emre Vakfını (2. fıkra) kültürel etkinlikler düzenlemek ya da kültürel etkinliklere destek olmak konularında desteklemeyi taahhüt etmektedir” ibareleri, Türkiye’nin kültür diplomasisi faaliyetleri konusunda bir kültür enstitüsü olan Yunus Emre Enstitüsü’nü yetkilendirdiği ve desteklediği anlaşılmaktadır.¹⁸

2023 vizyonu olarak “Dünya Türkiye’yi daha yakından tanıyor” sloganıyla hareket eden YEE, Türkiye’nin kültürel diplomasi sahasındaki çalışmalarının en güçlü paydaşlarından biri olmakta ve Türkiye’nin uluslararası yüzü olarak çalışmalarında gastro diplomasiyi en yaygın kullanan kültür merkezi olmaya devam etmektedir. Kültürün ve kültürel unsurlar kamu diplomasisinde en başta gelen kaynaklar olarak görülmektedir. Halkların kültürel imajının yansıtılması ve aktarılması kadar hedef ülke deki olumsuz imajın değiştirilmesi, olumlu imajın ise pekiştirilmesi açısından kullanılmaktadır.¹⁹

3. Türk Dış Politikasında Gastro Diplomasi Uygulamaları: Yunus Emre Enstitüsü Örneği

Türkiye’nin başat kültürel diplomasi kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü görüldüğü gibi kültürel ve akademik çalışmalarla Türk kültürünü tanıtmaya misyonu üstlenerek, Türkiye’nin kültürel diplomasisini yurt dışında göstermiş olduğu faaliyetler ile temsil etmektedir. Enstitü, Türkçe öğrenimi ve Türkoloji çalışmalarına verdikleri destekler ile çeşitli kültür programlarıyla kültürel diplomasi için önemli bir örneği olan kurumdur. Son dönemde enstitü faaliyetleri içerisinde gastro diplomasiyi de almıştır. 2019 yılında düzenledikleri Kültürel Diplomasi Uygulamalı Eğitim Programı’nda gastro diplomasiye yer veren enstitü, “Türk mutfağı, kültürel diplomasi için en güçlü araçlardan biridir.” ifadesiyle gastro diplomasiye verdiği önemi işaret etmektedir.²⁰ Enstitü bünyesindeki eğitim faaliyetlerinin yanı sıra gastro diplomasiyle ilgili olarak çeşitli ülkelerde Türk mutfağının tanıtımı, Türk Mutfağı ile ilgili konferanslar, paneller, söyleşiler ve enstitü çatısı altında öğrenim süren öğrencilere ülkelerinde bulunan Türk restoranlarıyla birlikte Türk yemeklerinden oluşan başarı yemekleri, Türk yemekleri kursları ve bu organizasyonları tertiplerken Türk mutfak tarihi araştırmacıları ve Türkiye’nin ünlü şefleriyle işbirliği yapması gastro diplomasi alanında Türkiye’nin en iyi dış politika araçlarından biri olarak karşımıza çıkmasını sağlamaktadır.

Gastro diplomasi alanında YEE’nin faaliyetlerini inceleyecek olursak, Enstitü Türk kültürü içerisinde Türk mutfağını ve yemeklerini tanıtmayı öncelikle Türkçe öğretimi içerisinde hazırladığı Türk yemek tarifleri kitapları ve kurslarıyla başlattığını görmekteyiz. Türkçe öğretimi ile açılan kurslarda ders materyallerini de kendisi sağlayan enstitünün “Damak Tadı Kitabı” adı altında hazırlanan kitabı ilk adımı oluşturmaktadır. Kitap, hem ders içinde kullanılacak bir ders araç gereci olarak hem de yurtdışındaki kültür merkezlerinde kurulan Türk mutfaklarında kültürel etkinlik aracı olarak kullanılması için tasarlanmıştır.²¹ Ayrıca enstitü bünyesinde Türkiye’de açılan yaz okullarında yemek kursları da bulunmaktadır. Bu kursların bünyesinde dil pratiğinin sağlanması noktasında Türk yemek kitaplarının kullanılması ve öğrencilerle yemek pratiğinin yapılması, Türk mutfak kültürünün tanıtımının yapılmasında olduğu kadar lezzetlerin tadımıyla pekiştirilmesi hafızalarda daha kalıcı bir iz bırakılmasını sağlamaktadır.

Enstitünün gastro diplomasi alanında ikinci adımı ise, merkezlerin bulunduğu ülkelerde düzenlediği konferanslar, workshoplar ve kültür günleri oluşturmaktadır. 15 Şubat 2014’te “Geleneksel Türk Ev Yemekleri Kursları” Budapeşte/Macaristan; 15 Nisan-15 Mayıs 2014’te “Geleneksel Türk Yemekleri Atölyesi Yarışması” Varşova/Polonya; Şubat 2016’da “1. Geleneksel Türk Günü

¹⁸ Harun Durusoy, *AK Parti Dönemindeki Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Rolü: TİKA, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul 2018, s.39.

¹⁹ Demir, a.g.e, s.60.

²⁰ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “ Türk mutfağı, kültürel diplomasi için en güçlü araçlardan biridir”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-mutfagi-kulturel-diplomasinin-en-guclu-araclarindan-biridir> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

²¹ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Yardımcı Materyaller”, <https://www.yee.org.tr/tr/birim/yardimci-materyaller> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

Türkiye’nin yemek, kahve, lokum, tatlı kültürü” Beyrut/Lübnan düzenlenen etkinlikler Türk mutfak kültürü ve yemeklerinin tanıtım faaliyetlerinin ikinci ayağını oluşturmaktadır. Enstitünün son dönemde düzenlediği atölye çalışmalarında ise “mutfak diplomasisi” terimini vurguladığını görmekteyiz. 2020’nin son atölye çalışması Polonya’nın başkenti Varşova’da “ Tarihi Türk Yemekleri Atölyesi” başlığı altında düzenlemiştir. 17-18 Şubat’ta iki gün süren etkinliğe kursiyerlerin yanı sıra bürokratların, akademisyenlerin ve basın yayın temsilcilerinin davet edilmesi ve enstitünün çalışmaları duyururken kullandığı “mutfak diplomasisi” terimi, gastro diplomasinin Entitüsü içinde gittikçe bilinçli bir tercihe dönüştüğüne işaret etmektedir.²²

Düzenlenen atölye çalışmalarına düzenlenen ülkenin mutfak profesyonellerinin yanı sıra, sektör temsilcileri ve basın yayın kuruluşlarının temsilcilerinin de davet edilmesi, çalışmalarının tanıtımını çok geniş bir yelpazede gerçekleştirmektedir. Örnek olarak Hırvatistan’ın başkenti Zagreb’te düzenlenen etkinlik sonrası Hırvatistan’ın en yüksek tirajlı gazetesinde Türk yemekleri dizisinin düzenlenmesi bunun güzel örneklerindedir.²³

Türkiye’deki ünlü şef ve Türk mutfağı tarihi araştırmacıları da sık sık enstitünün düzenlemiş olduğu bu etkinliklerde yer alarak gerek Türk mutfağının tanıtımı gerek yemek etkinlikleri gerekse de Türk mutfağı ile ilgili konferansların düzenlenmektedir. 2015 yılında “Osmanlı Mutfağı Yemek Tanıtımı” başlığıyla düzenlenen etkinlikte Türkiye’den giden şef Vasfi Pakman Kosova’nın başkenti Priştine’de önce bir konferans düzenleyerek Osmanlı mutfağı hakkında bilgi vermiş ardından da katılımcılara ekibiyle birlikte hazırladıkları yemekleri tanıtmıştır. Türk yemek kültürü ve tarihinin bir bütünlük içinde alınması ve etkinlik sonrası yapılan yemeklerin ikramı katılımcıların zihninde kalıcılığı arttırmaktadır.

YEE ile çalışan şeflerden öne çıkan isim olarak ise Ömür Akkor’u gösterebiliriz. Ödüllü yemek kitabı yazarı olan Akkor ayrıca Türk mutfak tarihi araştırmacıdır. Akkor geleneksel Türk mutfağını ve yemeklerini asıllarına uygun bir şekilde yapması, kendi deyimiyle “yemeklerde tarihin kokmasını” geleneksel Türk mutfağının tanıtılması ve Türk mutfak kültürünün kimliğinin tanıtılması açısından son derece etkili bir yöntem olmaktadır.

2019 yılının Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığında “Göbeklitepe Yılı” ilan edilmesiyle YEE’de 2019’da Anadolu buğdayını ana merkeze oturttuğu bir dizi etkinlik düzenlemiştir. Bir yandan Göbeklitepe’yle Türkiye’nin tanıtımı ve turizm faaliyetlerini desteklemiş diğer yandan da Türk mutfağında önemli bir meta olan buğday ekseninde gastro diplomasiyi kullanmıştır. Buğday eksenli gastro diplomasi çalışmaları 2019 yılında YEE tarafından, dünyanın farklı noktalarında Göbeklitepe konferansları ve sergileri; Türk mutfak tarihi araştırmacısı ve şef Ömür Akkor ile “Buğdayın 12 Bin Yıllık Yolculuğu” ana temalı Türk mutfağı tanıtım etkinlikleri düzenlenmiştir. “Bir Tutam Anadolu” projesi ve Göbeklitepe yılı vesilesiyle düzenlenen etkinliklerde örnek verecek olursak;

- Ocak 2019’da Macaristan’da Anadolu Mutfak Kültürü tanıtımı yapılmıştır. Program çerçevesinde Ömür Akkor tarafından önce “Buğdayın 12 Bin Yıllık Yolculuğu” isimli konferans düzenlenmiş, ardından Macaristan’daki gastronomi bölümü öğrencilerinin de katıldığı Türk mutfağının seçkin tatlarını içeren bir workshop ve tadım gerçekleştirilmiştir.
- Ekim 2019’da Lübnan’da Beyrut ve Trablus olmak üzere iki ayrı şehirde yine Ömür Akkor tarafından sunulan “ Buğdayın ve Bereketin İzinde” başlığı altında konferans düzenlenmiş ardından da Türk mutfak etkinlikleri kapsamında Türk mutfağına özgü lezzetlerin tanıtımı Ömür Akkor ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Etkinlikte şefler tarafından Türk mutfağından sunulan lezzetler katılımcılar ile birlikte yapılmış ve ardından da tadım gerçekleştirilmiştir.
- Kasım 2019’da Malezya’da “Dünyanın En Eski Mutfağı: Anadolu’dan Yemek Hikayeleri” başlıklı konferans ve ardından yine Türk mutfağından reçeteler sunularak tadımlar yapılmıştır. Diğer etkinliklerde olduğu gibi Malezya’da düzenlenen etkinliği de ülkenin gastronomi öğrencileri yer aldığı gibi Malezya Kraliçesi Azizah Aminah

²² Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Anadolu Lezzetleri Varşova’da”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/anadolu-lezzetleri-varsovada> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

²³ “Zagreb’te Türk Mutfağı Rüzgarı Esti”, <http://edergi.gastronomiturkey.com/124/files/assets/basic-html/page221.html> Erişim Tarihi:22.01.2021.

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

Maimunah Iskandariah’ında katılması Malezya’da enstitünün faaliyetlerinin daha dikkat çekmesini sağlamıştır.

- Kasım 2020 İngiltere’de “ Bir Tutam Anadolu Projesi” kapsamında Ömür Akkor ve Şef Musa Dağdeviren tadım menüsü ve söyleşilerle Türk mutfağının tanıtımı yapılmıştır.

YEE, temsilciliğinin bulunduğu ülkelerde ayrıca “Türkiye Haftası”, “Türk Kültürü Haftası” gibi başlıklarla da etkinlikler düzenlemektedir. Düzenlenen bu etkinliklerde YEE tarafından gastro diplomasiye de özel bir önem verildiği görülmektedir. 2019 yılında düzenlenen “ Türkiye Haftası” etkinliklerinde Türk mutfağı ile ilgili de mutlaka bir etkinlik yer aldığı gibi Türk yemeklerinin tadımı da gerçekleştirilmiştir.²⁴

2020 yılının Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “ Türk Mutfağı Yılı” ilan edilmesi²⁵ Türkiye’nin gastro diplomasi alanında yoğunlaşacağını işaret ederken diğer yandan da YEE’inde 2020 yılı çalışmalarının ana teması olarak mutfağı seçmeye yöneltmiştir. Ocak 2020 ayında “ Türk Mutfağı Yılı” ilk etkinliğini İngiltere’nin başkenti Londra’da gerçekleştiren YEE, “ Afiyet Olsun” temasıyla düzenlediği etkinliği şef ve yemek antropoloğu Musa Dağdeviren’le bir hafta süren etkinlikte Türk mutfağının teorik ve pratik her alanı ve tarihsel geçmişini konu edinmiştir.²⁶ 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altında alan covid-19 pandemi süreci ne yazık ki Türkiye’nin ve YEE’nin bu gastro diplomasi alanında başlatmış olduğu atacağı olumsuz etkilemiş ve faaliyetler iptal edilmiştir.

Sonuç

Küreselleşme ile birlikte bilgi, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan değişimler, mesafelerin ve ulusal sınırların politika, ekonomi, eğitim, sağlık, güvenlik gibi pek çok alanda geleneksel anlam ve öneminin yitirilmesine yol açmıştır. Devletler dış politika yapımlarında sert güç unsurlarının yanına yumuşak güç unsurlarını da eklemiştirler. Ülkelerin yumuşak güç gibi uzun vadeli yatırımlara yapmaya yönelmesi, küresel ölçekteki güçlerini pekiştirmek istemeleriyle açıklamakla mümkündür. Devletler, uluslararası politikalarda parlamentonun verdiği kararlara karşı çıkabilen kamuoyu etkisini daha fazla göz önünde bulundurmalarını ve kamuoyu gücünü kullanarak hareket etmeleriyle sonuçlanmıştır. 21. yy’da kamu diplomasisi uluslararası halkla ilişkiler faaliyetlerinin stratejik iletişim yönetimi yaparken kullanan aracı olarak kabul edilmektedir. Kamu diplomasisinin kültürel diplomasi at başlığıyla tanımlanan ülkelerin kendi hikayelerini dünyaya kültürel hazinesiyle anlatmasında kullandıkları araçlardan biri de kültür merkezleri olmuştur.

Türkiye’nin uluslararası alanda dünya kamuoyunu etkilemek ve onların nezdinde prestijini arttırmak amacıyla kurulan, başat kültürel diplomasi kurumu olan YEE’de kültürel diplomasi araçlarından en öne çıkan kurumudur. YEE üstlendiği projelerle ve gerçekleştirdiği etkinliklerle Türkiye’nin imajını olumlu açıdan kuvvetlendirmeyi ve Türkiye’ye yönelik önyargıların kırılmasını sağlamaya çalışmaktadır. YEE böylelikle sadece ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmekle kalmamakta aynı zamanda ülke halklarının Türkiye’ye yönelik sempatisinin de kazanılmasını sağlamaktadır.

YEE, Türk kültürünün evrensel kültür içerisindeki konumunu güçlendirmeye ve evrensel kültür içerisindeki etkinliğini arttırmaya Türk dış politikasına paralel bir şekilde tanıtmaya ve yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalarında kullandığı araçlardan biri de gastro diplomasi olmuştur.

²⁴Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “ Türkiye Haftası Etkinlikleri Gürcistan’da Başladı”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turkiye-haftasi-etkinlikleri-gurcistanda-basladi> Erişim Tarihi: 22.01.2012; Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Emine Erdoğan Kalemegdan’da Türkiye Haftasının Açılışını Yaptı”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/emine-erdogan-kalemevdanda-turkiye-haftasinin-acilisini-yapti> Erişim Tarihi: 22.01.2012; Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Türkiye Haftası Zagreb’te” <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turkiye-haftasi-zagrebde> Erişim Tarihi: 22.01.2012; Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Bükreş’te Türkiye Haftası”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/bukreste-turkiye-haftasi> Erişim Tarihi: 22.01.2012.

²⁵ “Gastromik Atak Başlıyor”, *Milliyet*, 21.12.2019, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/gastromik-atak-basliyor6105701#:~:text=K%C3%BCI%3%BCr%20ve%20Turizm%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%2C%202020.T%C3%BCrk%20Mutfag%C4%9F%C4%B1%20Y%C4%B1%20ilan%20edilecek> Erişim Tarihi: 22.01.2021ç

²⁶ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Türk Mutfağı Yılında İlk Durak Londra” <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-mutfagi-yilinda-ilk-durak-londra> Erişim Tarihi:22.01.2021.

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

Gastro diplomasi kapsamında, birçok kültür merkezinde Türk Kültür Günleri düzenlenmekte ve hem Türk kültürünü tanıtmakta hem de Türk mutfağının tüm dünyada bilinirliğinin artmasına yönelik bir takım faaliyetler içerisinde bulunmaktadır. Kültürel diplomasi alanının önemli uygulayıcılarından olan kurum, yurtdışında düzenlemiş olduğu çeşitli etkinlik, organizasyon ve atölye çalışmalarıyla birlikte gastro diplomasi alanında akademik destek olarak Türkiye’nin kültürel mirasını dünyaya tanıtmaktadır. Ayrıca YEE merkezlerinin bulunduğu ülkelerde halklar nezdinde de Türkiye’nin ve Türk kültürünün bilinirliği de artmaktadır. YEE’nin faaliyetlerinde Türk şeflerle ve geleneksel Türk mutfağının özel sektördeki önemli temsilcileriyle işbirliği yapması gastro diplomasi alanının uygulanması noktasında daha etkili olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca yine YEE’nin gastro diplomasi alanında Türk mutfağı, Türk yemekleri, Türk mutfak tarihi gibi konularındaki çalışmalarını başta İngilizce olmak üzere faaliyet gösterdiği ülkelerin diline çevirmesi de yine etkili olacağını düşünmekteyiz.

Kaynakça

AKSOY, Mustafa İbrahim Çekiç, “Gastronominin Yumuşak Güç Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, 19. Ulusal Turizm Kongresi, Sağlık Turizmi 17-21 Ekim 2018 Bildiri Kitabı, ss.715-729.

ALAN, Gülseli Aygül Ernek, “Diplomaside Özel Bir Alan: Gastrodiplomasi”, *Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler*, Editör: Gaye Aslı Sancar, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, ss.109-127.

CHAPPLE-SOKUL Sam, “Culinary Diplomacy: Breaking Bread to Win Hearts and Minds”, *The Hauge Journal Of Diplomacy*, Vol:8, Issue:2, ss.161-183.

DEMİR, Vedat., *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, İstanbul 2012,

DURUSOY, Harun, *AK Parti Dönemindeki Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Rolü: TİKA, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul 2018.

EKŞİ, Muharrem, *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2018.

KAVOĞLU, Samet, *Türk Kamu Diplomasisi: Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2018.

KEYMAN, Fuat, “Türk Dış Politikasında “Eksen” Tartışmaları: Küresel Kargaşa Çağında Proaktivizm”, *SETA Analiz*, <https://www.setav.org/turk-dis-politikasinda-eksen-tartismalari-kuresel-kargasa-caginda-realist-proaktivizm/> Erişim Tarihi: 02.01.2021

KÖKSOY, Ergün, “Yeni Diplomatik Temsil Biçimi Olarak Marka Diplomasisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2016, ss.242-261.

NYE, Joseph, *Yumuşak Güç*, Çev: Rayhan İnan, BB101 Yayınevi, İstanbul 2017

ÖZKAN, Abdullah, “ ‘Ülke Markası’ İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü”, <https://tasam.org/trTR/Icerik/5366/ulke-markasi-insasinda-kamu-diplomasisinin-stratejik-rolu> Erişim Tarihi:15.1.2021

ORHUN ÇALIK, Fatma, “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi Örneği: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı’nın Macaristan’daki Faaliyetleri ve Türkiye-Macaristan İlişkilerine Katkısı”, *Türk-Macar İlişkilerinin İzinde 20 Yıl Prof. Dr. Melek Çolak Armağanı*, Ed. Yücel Nmal, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020, ss.429-451.

ÖZSEKER, Demet Bağır, “Gastronomi Kavramı: Tanımı ve Gelişimi”, *Gastronomi ve Turizm (Kavramlar- Uygulamalar- Uluslararası Mutfaklar ve Reçeteler)*, Ed. Hülysa Kurgun, Demet Bağır Özşeker, Detay Yayıncılık, Ankara 2016, ss.3-24.

PURTAŞ, Fırat, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:7, Sayı:13, Kış 2013, ss.1-14.

Resmi Gazete, “Yunus Emre Vakfı Kanunu”, Tarih: 18.05.2007, Sayı:26526

ROCKOWER, Paul S, “Recipes for Gastrodiplomacy”, *Place Branding and Diplomacy*, Vol:8, Nu:3, ss.235-246.

SANCAR, Gaye Aslı, *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul 2014.

İŞÇİMEN, B. (2021), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri, AUSBD, 4 (7), 75-83

SONER, Fikret, *Uluslararası Halkla İlişkiler Çerçevesinde Oluşturulan Gastrodiplomasi Modeli: Türkiye İncelemesi ve Öneriler*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2020.

TÜRKER, Nuray, “ Gastrodiplomasi Türk Mutfağının Tanıtımında Bir Araç Olabilir Mi?”, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:Ek.1, Bahar 2018, ss.14-29

ÜNALMIŞ, Ahmet Nazif, “ Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasiinin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü”, *BİLİG*, Sayı:91, Yıl:2019, ss.137-159.

Elektronik Kaynaklar

“Gastromik Atak Başlıyor”, *Milliyet*, 21.12.2019, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/gastromik-atak-basliyor6105701#:~:text=K%C3%BCI%3%BCr%20ve%20Turizm%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%2C%202020,T%C3%BCrk%20Mutf%C4%9F%C4%B1%20Y%C4%B1%C4%B1%20ilan%20edilecek>. Erişim Tarihi: 22.01.2021

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> Erişim Tarihi: 20.01.2020

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “ Türk mutfağı, kültürel diplomasiinin en güçlü araçlarından biridir”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-mutfagi-kulturel-diplomasinin-en-guclu-araclarindan-biridir> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Yardımcı Materyaller”, <https://www.yee.org.tr/tr/birim/yardimci-materyaller> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “ Anadolu Lezzetleri Varşova’da”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/anadolu-lezzetleri-varsovada> Erişim Tarihi: 20.01.2021.

“Zagreb’te Türk Mutfağı Rüzgarı Esti”, <http://edergi.gastronomiturkey.com/124/files/assets/basic-html/page221.html> Erişim Tarihi:22.01.2021.

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “ Türkiye Haftası Etkinlikleri Gürcistan’da Başladı”,<https://www.yee.org.tr/tr/haber/turkiye-haftasi-etkinlikleri-gurcistanda-basladi> Erişim Tarihi: 22.01.2012

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Emine Erdoğan Kalemegdan’da Türkiye Haftasının Açılışını Yaptı”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/emine-erdogan-kalemegdanda-turkiye-haftasinin-acilisini-yapti> Erişim Tarihi: 22.01.2012

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Türkiye Haftası Zagreb’te”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turkiye-haftasi-zagrebde> Erişim Tarihi: 22.01.2012

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Bükreş’te Türkiye Haftası”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/bukreste-turkiye-haftasi> Erişim Tarihi: 22.01.2012.

Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Adresi, “Türk Mutfağı Yılında İlk Durak Londra” <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-mutfagi-yilinda-ilk-durak-londra> Erişim Tarihi:22.01.2021.